

ТЮТОРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ У ВПРОВАДЖЕННІ ПЕРСОНАЛІЗОВАНОГО НАВЧАННЯ

TUTORIAL ACTIVITY OF A FUTURE EDUCATOR IN IMPLEMENTATION OF PERSONALIZED EDUCATION

Статтю присвячено теоретичному аналізу сутності понять «тьюторська діяльність», «персоналізація», їх визначенню як інтегрованих багатокomпонентних особистісних утворень. Як один із засобів розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх вихователів запропоновано використовувати персоналізацію навчального процесу під час реалізації тьюторської діяльності. Автор наводить різні визначення поняття «персоналізація», бо саме такий багатогранний підхід розкриває проблеми цього процесу. Подано теоретичне обґрунтування наукової проблеми сучасного стану функціональності майбутнього вихователя як тьютора в системі дошкільної освіти. Основну увагу в роботі зосереджено на важливості впровадження тьюторської діяльності в освітній простір дошкільної освіти з метою удосконалення реалізації принципу індивідуалізації та персоналізації зі здобувачами освіти. Обґрунтовано ідею про те, що оволодіння майбутніми вихователями специфічною тьюторською діяльністю забезпечить набуття навичок якісної професійної діяльності в системі закладів дошкільної освіти. Автором визначено власне бачення щодо тьюторської діяльності майбутнього вихователя у впровадженні персоналізованого навчання. Проаналізовано особливості відокремлення тьюторської діяльності від педагогічної діяльності. Автор доходить висновку про те, що сучасні пріоритети професійної підготовки майбутніх вихователів до тьюторської діяльності передбачають впровадження принципу індивідуалізації, а також персоналізації у роботі з дітьми дошкільного віку, а заклади освіти потребують формування нового покоління фахівців, здатних самостійно мислити, генерувати оригінальні ідеї, приймати сміливі й нестандартні рішення. Оволодіння педагогами тьюторською діяльністю задля впровадження персоналізованого навчання забезпечить ефективне впровадження принципу індивідуалізації в умовах закладу дошкільної освіти.

Ключові слова: тьютор, тьюторська діяльність, вихователь, персоналізація, персоналізоване навчання.

The article is devoted to the theoretical analysis of the essence of the concepts "tutoring", "personalization" of their definition as an integrated multicomponent personal education. One of the means of developing the self-educational competence of future tutors is to use personalization of the educational process in the process of the tutoring activity. The author provides different definitions of the concept of "personalization", because such a multifaceted approach reveals the problems of this process. The theoretical substantiation of the scientific problem of the present state of functionality of the future tutor as a tutor in the system of preschool education is presented. The main focus of the work is on the importance of introducing tutoring activities in the educational space of pre-school education in order to improve the implementation of the principle of individualization and personalization with the recipients of education. The idea that mastering future tutors with specific tutoring activities will ensure the acquisition of skills of high-quality professional activity in the system of pre-school education institutions is substantiated. The author defined his own vision regarding the tutoring activity of the future tutor in the implementation of personalized learning. The peculiarities of separating the tutoring activity from the pedagogical activity are analyzed. The author concludes that the current priorities of professional training of future tutors for tutoring activities include the introduction of the principle of individualization, personalization in work with children of preschool age, and educational institutions require the formation of a new generation of professionals who are able to think independently, generate and standardize decision. Teachers' mastery of tutoring activities for the implementation of personalized learning will ensure effective implementation of the principle of individualization in pre-school settings.

Key words: tutor, tutor activities, teacher, personalization, personalized learning.

УДК 378.091:373.2.011.3-051 (477.82) (045)
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2019.21.3-24>

Стасюк Д.О.,

викладач кафедри дошкільної освіти
Луцького педагогічного коледжу,
аспірант кафедри загальної педагогіки
та дошкільної освіти
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Постановка проблеми у загальному вигляді.

В умовах глобальних соціально-економічних змін важливу стає переорієнтація системи освіти на особистісно орієнтовану освітню парадигму, основу якої становлять принципи індивідуалізації та персоналізації, що створюють найкращі умови для розвитку і максимальної реалізації нахилів та здібностей дітей дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти. Соціальне замовлення суспільства зумовлює необхідність формування особистості, яка здатна навчатися в швидкозмінних інформаційних умовах, котрі відображені в нових освітніх програмах, структурованих змістовно і процесуально з урахуванням особистісних переваг і потреб кожного, відображених в оновлених стандартах освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема тьюторської діяльності та підготовки педагога до цієї діяльності не є новою для теорії та практики педагогіки, однак протягом багатьох років вона викликає науково-педагогічний інтерес вчених. Накопичена велика теоретична база, яка характеризує прикладні питання даної проблеми. Виконані дослідження щодо здійснення тьюторської діяльності, спрямовані на вирішення проблем історичних підстав тьюторської діяльності (Е.А. Андрєєва, Є.В. Білицька), формування у фахівця тьюторської позиції (А.П. Махов), реалізації функцій тьютора (С.М. Єфименко, В.В. Гарднер, В.С. П'янін), тьюторського супроводу в закладах вищої освіти (Л.М. Гедгафова,

С.В. Загребельна, Н.В. Піліпчевська), персоналізації навчання (В.В. Грачов, Ю.В. Крупнов, М.В. Кларін та ін.), персоналізованої системи навчання (Дж.Ф. Келхун, Ф. Келлер), персоналізації освіти (Л.В. Байбородова, В.В. Грачов, Ю.В. Крупнов, М.В. Кларін, М.В. Потапова). Попри значний внесок в розробку суміжних аспектів проблеми, виконані наукові дослідження не здатні вирішити проблему тьюторської діяльності майбутнього вихователя з розбудови персоналізованого навчання, тому що у відомих нам роботах не були розкриті механізми формування готовності до такої діяльності майбутнього педагога. Аналіз досліджень переконує в тому, що формування готовності до тьюторської діяльності майбутнього вихователя у впровадженні персоналізованого навчання стає необхідною умовою педагогічної діяльності та показником конкурентоспроможності.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Зазначені підходи потребують визначення необхідних умов для підготовки нової генерації кваліфікованих педагогів, здатних реалізовувати тьюторську діяльність, спрямовуючи її на персоналізацію навчання для дітей дошкільного віку, здатних діяти в багатформатному, багатовимірному й альтернативному інформаційному середовищі.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні проблеми персоналізації освітнього процесу крізь призму тьюторської діяльності майбутнього вихователя.

Виклад основного матеріалу. Однією з інноваційних педагогічних практик особистісно орієнтованого, індивідуально диференційованого і персоналізованого навчання служить освітній процес у форматі тьюторської діяльності. Тьюторську діяльність майбутнього вихователя в освітньому контексті слід розглядати як діяльність з індивідуалізації, спрямовану на виявлення, розвиток освітніх мотивів і інтересів тьюторантів, пошук освітніх ресурсів і створення індивідуальної освітньої траєкторії.

Варто зауважити, що для освітньої галузі ці поняття не є новими. Термін «тьютор» походить від латинського слова «tutorem», що означає «наставник», тобто старший, який опікується студентами на заняттях. Цей термін фіксується у джерелах з 1580 року [7, с. 343]. Натомість термін «ментор» походить від латинського слова «mentos» – «намір», «ціль», «дух», тобто керівник, учитель, наставник, вихователь. Під менторством розуміють стосунки між досвідченою особою, працівником та особою, яка не має досвіду. Т. Лелека стверджує, що в освітній галузі це поняття традиційно сприймається як особистісні довготривалі стосунки між наставником та студентом, що дозволяють останньому професійно розвиватись та удосконалюватись [7, с. 322].

Варто зауважити, що найперша згадка про ментора має давню історію і відображена у стародавній міфології. Ментор був другом Одиссея та допомагав йому виховувати його сина Телемаха. Тобто ментор – це радник, керівник, який працює над розвитком загальних чи спеціальних здібностей та культурним становленням свого вихованця [14, с. 321].

Німецький дослідник F. Vebber звертається до римського походження терміна «тьютор», адже, як ми уже зазначали, термін «тьютор» походить з латинської мови і означає «захисник, покровитель», а відповідно до римського права тьютор був опікуном особи [1, р. 12].

Підтвердження цієї тези знаходимо у праці О. Лось, де зазначається таке: «Поняття «тьютор» є доволі широко вживаним терміном і має різні значення (наставник, помічник, модератор, репетитор або посередник). Тлумачний словник «Oxford Wordpower Dictionary» пропонує таке визначення терміна «тьютор»: 1) приватний вчитель, який вчить одну особу або дуже малу групу людей; 2) вчитель, відповідальний за невелику групу осіб, що навчаються в школі, коледжі або університеті» [8, с. 47].

Намагаючись зрозуміти специфіку становлення та розвитку інституту тьюторства, науковці звертаються до досвіду різних країн та різних історичних періодів. Так, В. Громовий стверджує: «Тьюторство – це оксфордсько-кембриджський феномен, оскільки це явище характеризує розвиток британської вищої освіти» [5]. Виникнення феномену тьюторства пов'язують з історією університетів Великої Британії. Його поступове оформлення відбулося в XIV ст. в Оксфордському, а згодом і в Кембриджському університеті. Тьюторство як форма університетського наставництва сформувалося ще в XIV ст. Тьюторами ставали колегіальні вихованці духовного звання з ученим ступенем, які після закінчення навчального курсу залишалися без бенефіції (місця), жили в колегіях як зараховані до університету під назвою «tutor» і з часом стали головною складовою колегій. У колегії вони були на загальному утриманні і здійснювали нагляд за певною кількістю школярів, супроводжували життя студентів під час перебування в колегії, зокрема їхній побут, готували до академічних лекцій, керували приватними заняттями [11, с. 263].

Процес самоосвіти був основним в отриманні університетських знань, і тьюторство від початку виконувало функції його супроводу, вважалось формою університетського наставництва. Наприкінці XVI ст. тьютор став центральною фігурою в університетській освіті, відповідаючи головним чином за виховання своїх підопічних [6, с. 27].

Розвиток тьюторства триває й донині. Підтвердження цього знаходимо в положенні про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності,

затвердженому Наказом Міністерства освіти і науки України від 07.11.2000 р. № 522. Також експериментально-дослідницька робота проводиться на базі Приватних шкіл «Афіни» (м. Київ), «Еколенд» (м. Львів), приватного аграрного коледжу (м. Умань) [10].

Оволодіння майбутніми педагогами тьюторським інструментарієм здатне якісно поліпшити освітній процес. У зв'язку з цим виникає потреба у формуванні готовності майбутніх педагогів до тьюторської діяльності як інструменту для персоналізації навчання.

В основу тьюторства покладено партнерські стосунки, де один зі студентів є тьютором, а інший – підопічним, що сприяє науковому та особистісному розвитку студентів [3, с. 11].

Ми глибоко переконані, що як форма навчання тьюторство сфокусоване на персоналізації навчального процесу за допомогою різних методів взаємодії та репрезентує викладацько-навчальну подію [2, с. 930], адже «аналіз сучасних європейських та вітчизняних тенденцій вищої освіти засвідчив актуальність переходу від простої поінформованості чи навіть просвітництва на більш високий рівень формування компетентності майбутніх фахівців. Актуальною є така організація професійної освіти, результатом якої є висока якість компетентності, спроможність адекватно сприймати педагогічні новації, створювати власну систему діяльності, легко адаптуватися до змін життя, розвивати власну компетентність» [9, с. 167].

Зауважимо, що персоналізація визначається як: 1) процес перетворення людини в особистість, у персону, результат набуття людиною особливих, особистісних властивостей у ході свого індивідуального розвитку [11, с. 115]; 2) процес, у результаті якого суб'єкт здобуває ідеальну представленість у життєдіяльності інших людей і може виступати в суспільному житті як особистість [16, с. 331].

Сутність персоналізації полягає в дійових перетвореннях інтелектуальної і афективно-потребної сфери особистості іншої людини, які відбуваються в результаті діяльності індивіда. Поняття персоналізації в такому значенні було введено в психологію в концепції персоналізації, яка була розроблена А. Петровським, В. Петровським. В основу концепції персоналізації покладено принцип відбитості суб'єктності, що передбачає ідеальну представленість однієї людини в життєвій ситуації іншої [15, с. 145], тобто особистістю здійснюється «зміна життєдіяльності оточення, робляться внески і їх прийняття оточенням, а також ствердження свого інобуття в інших людях» [13, с. 17]. В. Петровський і А. Петровський саме цей процес і результат зберігання суб'єкта в інших людях, його ідеальної представленості і продовженості в них внесків і визначають як персоналізацію.

Відзначимо, що обрані нами складники мотиваційно-професійного підходу (цінності, мотиви) дозволяють розкрити зміст освіти, що базується на професійних цінностях, принципах індивідуалізації та персоналізації, які характерні для тьюторської діяльності.

Одним із дієвих засобів розвитку самоосвітньої компетентності педагога в системі післядипломної освіти може бути, на наш погляд, персоналізація навчального процесу.

Так, В. Грачов слушно зазначає: «Сьогодні реально захищеною в соціальному плані може бути лише широко освічена людина, здатна гнучко перебудовувати напрям і зміст своєї діяльності, тому стає ясно, що немає двох однакових освіт, як немає і двох однакових особистостей, бо кожна особистість є унікальною» [4, с. 15]. Саме цим дослідником була визначена цільова конструкція персоналізації освітнього процесу, яка в контексті потреби самоосвітньої діяльності складається з трьох взаємопов'язаних компонентів:

1) розвитку ціннісно-сенсової спрямованості особистості на досягнення суб'єктно значущого та відповідного культурі (професії) образу «Я». Це, зокрема, особистісні цілі, стандарти, принципи, очікування й переконання щодо свого «Я», своїх можливостей відповідно до вимог соціуму, професійних норм;

2) розширення сфери «Я»-компетентностей особистості, тобто тих її особистісних новоутворень, які інтегрують у єдине ціле знання, уміння й розуміння, здатність до самоосвіти і на засадах її здобутків здатність до творчої самореалізації в певній галузі життєдіяльності;

3) розвитку внутрішньої відповідальності як внутрішньої підзвітності особистості за все, що вона здійснює, чого самостійно навчається. Це, зокрема, розвиток авторської позиції в освітньому просторі, причетність не тільки до своєї справи, навчання, але й до соціуму, культури, до світу в цілому [4, с. 9].

На наше переконання, персоналізація навчального процесу має реалізуватися в індивідуальних і когнітивно-пізнавальних стратегіях засвоєння нової педагогічної інформації. Термін «стратегія» (від гр. “stratus” – «військо» та “ago” – «веду») у дидактиці, як правило, означає вироблення загального способу набуття, збереження та використання навчальної інформації, що слугує загальній меті – підвищенню певного професійного рівня [15, с. 163].

Методико-праксеологічні процеси персоналізації можуть бути активовані різноманітними засобами. Так, у підготовці слухачів до семінарських і практичних занять при вивченні навчальної дисципліни «Інклюзивна освіта» ефективним є залучення їх до індивідуальної, парної, групової самоосвітньої діяльності за проблемою, актуальною для конкретної академічної групи. У попередній навчальній вза-

емодії викладач орієнтує слухачів на самоосвітню діяльність і позааудиторні дискусії з тим, щоб на занятті кожен педагог чи творча група могли аргументувати, погодитися чи не погодитися з автором самостійно опрацьованої ними монографії, циклу статей, методичних рекомендацій. У таких ситуаціях майбутні вихователі оволодівають логікою доказів, стежать за розвитком навчально-пізнавальної думки товаришів, навчаються прогнозувати напрям розгортання навчальної дискусії, передбачати, які запитання та репліки можуть виникнути в колег, уміти аргументувати свої думки в діалоговому та полілоговому режимах.

В. Нестеренко стверджує: «Потреба в персоналізації – потреба бути конкретною особистістю – це не завжди усвідомлювана й глибинна основа багатьох форм спілкування між людьми (альтруїзму, афіліації, прагнення до самовизначення і визнання та ін.)» [13].

Єдиний ефективний шлях задоволення потреби в персоналізації – діяльність, бо саме за допомогою діяльності людина продовжує себе, транслює іншим свою неповторну індивідуальність.

Процес освоєння багато в чому схожий з механізмом ідентифікації, але відрізняється значно більшою узагальненістю, а часто відсутністю персоналізації еталона. Ми переконані, що позиція вихователя з тьюторською діяльністю як професіонала, який здійснює такий супровід, а також в рефлексії фіксує свої дії і проявляє їх як інструмент такої діяльності, була введена для впровадження персоналізованого навчання.

Висновки. Отже, впровадження персоналізації навчання безпосередньо пов'язане з впровадженням майбутніми вихователями тьюторської діяльності як ефективної технології індивідуалізації та персоналізації освіти. Персоналізація передбачає виявлення, розвиток і реалізацію дитиною своїх особистісних можливостей в умовах закладу дошкільної освіти. Для побудови освітньої практики в руслі персоналізації необхідно чітко розуміти той факт, що людина сама створює у собі особистість.

Отже, персоналізація освітнього процесу у закладі дошкільної освіти вимагає адекватних технологій, спрямованих на продукування цілісного освітнього середовища розвитку особистості в основних сферах її життєдіяльності під час перебування у закладі дошкільної освіти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Bebbler F. Van. Mein kleiner, kluger Tutor. *Magazin*. 2007. С. 11–12.
2. Bourdeau J., & Grandbastien, M. Modeling tutoring knowledge. In R. Nkambou, J. Bourdeau, &

R. Mizoguchi (Eds.). *Advances in intelligent tutoring systems* (Vol. 308, 123–143). Berlin. Heidelberg: Springer. *Computers & Education*, 2010. С. 925–936.

3. Krajewska A., & Kowalczyk-Waledziak, M. Possibilities and Limitations of the Application of Academic Tutoring in Poland. *Higher Education Studies*. 2014. С. 9–18.

4. Грачев В.В. Теоретические основы персонализации образовательного процесса в высшей школе : автореф. дисс. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Москва, 2007. 39 с. URL: http://www.disserscat.com/content/teoreticheskie_osnovy_personalizatsii_obrazovatel'nogo/.

5. Громовий В.В. Гімназія – це я. *Стратегія інноваційного розвитку обдарованості в системі проєктування виховного процесу* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ, 2010. С. 208.

6. Зоткин А. Идея тьюторства и проблема субъективности в образовании. *Тьюторство: концепции, технологии, опыт*. 2005. С. 23–35.

7. Лелека Т.О. Функціонування англо-американських запозичень – синонімів сфери безперервної освіти – в українській мові початку ХХІ століття. *Наукові записки національного університету «Острозька академія»*. Серія «Філологічна», 2015. С. 341–344.

8. Лось О.В. Компетенції тьютора в системі дистанційної освіти. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Філологічна», 2015. С. 47–49.

9. Мартиненко С. Європейський простір вищої освіти: тенденції розвитку та пріоритети. *Освітологія*. 2013. С. 163–168.

10. Про завершення II (концептуально-діагностичного) етапу дослідно-експериментальної роботи за темою «Тьюторський супровід у системі змішаного навчання» : Наказ МОН України від 26.06.2017 р. № 933. URL: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/7697>.

11. Настенко Л. Тьюторство як прогресивна технологія індивідуалізації освіти у вищій школі. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. 2010. С. 259–269.

12. Немов Р.С. Психологія : Словарь-справочник : В 2-х ч. Москва : ВЛАДОСПРЕСС, 2003. Ч. 2. 352 с.

13. Нестеренко В.В. До проблеми персоналізації освітнього процесу у вищій школі. *Науковий вісник Донбасу*. 2012. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2012_3_12.

14. Партико Т.Б. Загальна психологія. Київ : Видавничий Дім «Ін Юре», 2008. 418 с.

15. Садова В.В. Фундаменталізація змісту педагогічних досліджень у підготовці майбутніх учителів початкової школи: теоретико-методологічні аспекти : монографія. Кривий Ріг, 2016. 392 с.

16. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків : Прапор, 2005. 640 с.